

کاربرد پول الکترونیکی؛ دستخوش مصلحت‌اندیشی‌های غیرکارشناسی

محمد وطن‌پور - کارشناس امور بانکی

مقدمه

یکی از بحث‌هایی که به طور جدی و آینده‌نگرانه در شبکه بانکی کشور مطرح بوده، بحث بانکداری الکترونیک است. وقتی که در جلسه مجمع عمومی بانک مرکزی تاکید می‌شود که نظام‌های پرداخت در بانک مرکزی و سیستم شتاب، ضمن گسترش فعالیت‌های خود، نظارت‌های لازم را برای کاهش هزینه‌های مبادله در کشور از طریق گسترش فعالیت‌های بانکداری الکترونیک به‌طور جدی‌تری پیگیری نمایند، خود نشان‌دهنده اهمیت این امر نزد بالاترین مقامات اجرایی کشور می‌باشد.

از طرف دیگر، اگرچه دولت الکترونیک، آرمانشهری است که به عنوان "هدف غایی" موردنظر قرار گرفته، ولیکن این کلیت دارای اجزای سازگاری همچون بانکداری الکترونیک، مبادلات الکترونیک، قوانین و ضوابط حقوقی در حمایت از گسترش فعالیت‌ها به‌طور الکترونیک، ایجاد فرهنگ عمومی و درنهایت پول الکترونیک به عنوان حلقه ارتباطی تمامی مجموعه مبادلات و اقتصاد الکترونیک به یکدیگر می‌باشد.

اگرچه نصب دستگاه‌های خودپرداز (ATM) و پایانه فروش (POS) به عنوان تسهیلات موردنیاز و صدور کارت‌های اعتباری توسط تمامی نهادهای پولی کشور، خود گامی مهم در گسترش پول الکترونیک و

بانکداری الکترونیک تلقی می‌شود، ولیکن این کل موضوع نیست و قطعاً می‌بایست ابعاد نهفته دیگری نیز موردتوجه قرار گیرند تا بتوان قدم‌های رسیدن به آن آرمانشهر را تا سرمنزل مقصود مستحکم برداشت.

اگرچه الزام دولت و دستگاه‌های اجرایی برای گسترش ارائه خدمات پول الکترونیک، به‌ظاهر امری هزینه‌بر است، ولی به عنوان جزئی از وظایف حاکمیتی دولت و برای گسترش خدمات عمومی و افزایش سطح رفاه اجتماعی ضروری است.

طرح مساله

براساس بند ۴ ماده ۱۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، مصوب ۱۳۸۳ کلیه بانک‌های کشور (دولتی و خصوصی) موظفند نسبت به صدور انواع کارت پول الکترونیک (اعتبار و پیش‌پرداخت) و نصب تجهیزات مربوط از قبیل دستگاه‌های خودپرداز و پایانه فروش و پرداخت اینترنتی جهت استفاده فرایند خریدوفروش کالا و خدمات در کشور اقدام نمایند.

در همین راستا و به منظور گسترش همه‌جانبه

پول الکترونیک، هیات وزیران در جلسه مورخ ۸۴/۵/۵ "آیین‌نامه گسترش بهره‌برداری از خدمات پول الکترونیک" را که حاصل همکاری سه‌جانبه وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی است، مورد تصویب قرار داده است. این مصوبه که با شماره ۲۶۰۱۹ / ت ۳۳۳۵۹ هـ مورخ ۸۵/۵/۱۰ ابلاغ شده است، به تمامی ریزه‌کاری‌های لازم و ملاحظات ضروری پرداخته است تا این که تمامی متولیان در اسرع وقت نسبت به راه‌اندازی و ایجاد موارد مشخص شده اقدام نمایند. به‌طور مثال، بانک مرکزی براساس ماده ۲ این آیین‌نامه موظف شده است که دستورالعمل‌ها، ضوابط و مشخصات فنی - اجرایی مربوط به بانکداری الکترونیک - اعم از داخلی و خارجی - و تجهیزات و خدمات پول الکترونیک به همراه شرایط فعالیت شرکت‌های بخش خصوصی در ارائه خدمات پول الکترونیک و... را فراهم آورد.

اما نکته جالب آنست که این آیین‌نامه که پس از حداقل پنج ماه تلاش گروه کارشناسان بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی به همراه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، به هیات مدیران پیشنهاد شده، در جلسه مورخ ۸۵/۵/۱۸ هیات وزیران با پیشنهاد تازه وزارت امور اقتصادی و دارایی روبرو می‌شود و بدون ارائه مستندی مکتوب یا گزارشی

اجرائی است و نه به نفع مسوولان آن دستگاهها. ذکر این نمونه شاید بتواند بهانه‌ای باشد برای یادآوری این واقعیت که بهتر است ضمن احترام به دیگر دستگاهها در ارایه پیشنهادها، نظریات کارشناسی دستگاههای اجرایی نیز دریافت شود و مورد عنایت قرار گیرد.

حالا چه می توان کرد؟

اکنون با حذف ماده ۴ آیین نامه فوق الذکر، قطعاً دستگاههای اجرایی، شرکتها و کلیه کارکنان دولت که حجم عظیمی از پرداختها را به شکل بن کاغذی دریافت می نمودند، همچنان به عنوان مشتریان انحصاری فروشگاههای زنجیره‌ای و ارایه‌کنندگان بنها باقی خواهند ماند، و بدین ترتیب، اگرچه واریز وجوه به حسابهای الکترونیکی باعث می‌شد که ارایه‌کنندگان خدمات الکترونیکی نیز گسترش یابند، ولی عدم ورود وجوه کلان واریزی به این سیستم، به طور قطع زمینه‌های انگیزشی آنها را تحریک نخواهند نمود و این بخش مدرن و لازم برای گسترش و بهبود شاخصهای بانکداری الکترونیک و در نهایت دولت الکترونیکی را به خطر خواهد انداخت.

اگرچه الزام دولت و دستگاههای اجرایی برای گسترش ارایه خدمات پول الکترونیک، به ظاهر امری هزینه‌بر است، ولی در حوزه وظایف حاکمیتی دولت برای گسترش خدمات عمومی و رفاه اجتماعی قرار می‌گیرد و بدون تردید، حذف ماده ۴ آیین نامه گسترش بهره‌برداری از خدمات پول الکترونیکی اقدامی است که این بخش از منطق وجودی دولت را در معرض تزلزل قرار خواهد داد.

امضا محفوظ

② بهتر است که نظریات کارشناسی هم مورد عنایت قرار گیرند.

کارشناسانه، ماده ۴ آیین نامه فوق الذکر لغو می‌شود. موضوع ماده ۴ آیین نامه به شرح زیر است: «دستگاههای دولتی، شرکتها و نهادها موظفند کلیه پرداختهای کمک غیر نقدی به کارکنان خود را به جای بن کاغذی، با استفاده از انواع کارت‌های اعتباری پول الکترونیکی انجام دهند. کلیه فروشگاههای سراسر کشور با استفاده از شبکه خدمات الکترونیکی بانکها می‌توانند مبادرت به خرید و فروش کالا و خدمات مربوط به این بنها نمایند. خزانه‌داری کل کشور هماهنگی و نظارت بر تحقق این فعالیتها را برعهده خواهد داشت.»

آیا لغو چنین مصوبه‌ای، آن هم پس از مدتی کار کارشناسی و از طرف یکی از حاضران در هیات دولت و حتی به طور شفاهی، به معنای بی‌ارزش بودن تمام تلاش تیمهای کارشناسی تدوین‌کننده قانون برنامه چهارم توسعه و آیین نامه اجرایی آن نیست؟

اگرچه می‌توان از زاویه‌ای دیگر هم به موضوع نگاه کرد و شأن مسوولان دستگاههای اجرایی را از خود دستگاهها و بدنه کارشناسی آن جدا کرد، ولی به طور قطع، اینگونه عملکرد، نه به نفع دستگاههای

نقش چندملیتی‌ها در توسعه فساد مالی

روزنامه Chinadaily به نقل از گزارش مرکز مبارزه با فساد مالی چین اعلام کرد که هر ساله بر موارد فساد مالی مرتبط با نقش شرکت‌های چندملیتی و خارجی افزوده می‌شود. بنا به این گزارش، در بیش از ۶۰ درصد از ۵۰۰ هزار مورد فساد مالی در حوزه دادوستدهای تجاری که طی یک دهه گذشته در چین کشف شده، دست‌تجار خارجی و شرکت‌های چندملیتی مشاهده شده و روند به‌فسادکشاندن فضای تجاری چین در سال‌های اخیر سرعت گرفته است. برای مثال، شرکت آمریکایی آی‌بی‌ام در خصوص از کار برکنار شدن رییس پیشین بانک ساخت‌وساز چین به علت فساد مالی مشارکت داشت. این رییس به خاطر دریافت ۵۰۰ هزار دلار رشوه از شرکت آی‌بی‌ام به ۱۵ سال حبس محکوم شد. چین قصد دارد که با تشکیل شبکه‌های گسترده از بازرسان، از ادامه این روند جلوگیری کند.